

ORTIGA PUDENT

Stachys sylvatica L.

[1753, Sp. Pl. : 580] $2n = 66$

Làmina: THOMÉ, OTTO WILHELM

Stachys sylvatica. Foto: PixaBay

NOMS POPULARS

- Alemanys:** Wald- ziest/Waldnessel
Anglès: Hedge woundwort/Downy woundwort / Hedge nettle / Hedge stachys / White-spot betony / Whitespot / Wood woundwort
Aragonès: Chordiga morada
Basc/Euskera: asuin borta, asumborta.
Castellà: Ortiga hedionda/Ortiga de zorro / chordiga morada, hortiga de zorro, hortiga muerta, ortiga muerta hedionda.
Català: Ortiga pudent, menta borda

Danès:	Skov-galtetand
Eslovac:	Čistec lesný
Eslovè:	Čišljak / Čišljak gozdni / Gozdni čišljak
Estonià:	Mets-nõianõges
Finlandès:	Lehtopähkämö/Metsäpähkämö
Francès:	Épiaire des bois/Épiaire des forêts/Ortie puante
Gaèlic:	Créachtlus
Gallec:	herbama
Gal·lès:	Briwlys y gwrych/Briwlys y goedwig
Holandès:	Bosandoorn/Andoorn / Bos-
Hongarès:	Erdei tisztesfű
Italià:	Stregona dei boschi
Noruec:	Fulenota / Loppegras / Skitluktgras / Ulnota / Vegglusgras / Skogsvinerot
Persa/Farsi:	سنبله‌ای جنگلی
Polonès:	Czyściec leśny
Portuguès	estaque-de-trás-o-montes, ortiga morta, ortiga morta dos bosques, rabo-de-raposa-de-trás-o-montes, urtiga morta, urtiga morta dos bosques.
Rus:	Чистец лесной
Suec:	Luktsyska / Lundsyska / Skogssyska / Stinknässla / Stinksyssla / Stinksyska
Txec:	Čistec lesní
Ucraïnès:	Чистець лісовий
Xinès:	林地水苏

DESCRIPCIÓ BOTÀNICA

Dins la família de les labiades, el gènere *Stachys* es distingeix per tenir la corol·la netament bilabiada, 4 estams didínams, aproximats i paral·lels sota el llavi superior de la corol·la, àpex dels filament no apendiculats, estil dividit en rames subiguals, àpex de l'aqueni arrodonit, fulles florals bracteriformes, cel·les de les antereres oposades a l'àpex. I dins el gènere, *Stachys sylvatica* es distingeix per no ser planta totalment llanosa, ser perenne o vivaç, tenir les fulles ovades de base cordades, bractèoles curtes de menys longitud que la meitat del calze, corol·la porpra, fulles inferior d'uns 5 cm d'amplada llargament peciolades. Pot fer entre 35 i 100 cm d'alçària. Fa estolons i pot ser més o menys dreta, amb fulles a les zones inferiors, majors. Tota ell put. Les tiges són peludetes, amb pèls simples patents, blanquinosos, sedosos. Fulles de 5.5-25 × 2.5-10.5 cm, progressivament menors cap amunt, ovals agudes, de base cordada, dentades, amb el dors i el revers peludets, i més sobre els nervis, amb tricomes glandulars i eglandulars. Nervació reticulada força aparent. Peciol de 1-9 cm, pilós també. Inflorescència que destaca de la part amb fulles, formada per 6-19 verticil·lastres de 4-5 flors, l'inferior amb pseudobràctees, a vegades composta, amb 2 eixos laterals (ramificació bípara), amb tricomes glandulars. Bràctees de 5-22 × 2-5,5 mm, lanceolades, enteres o amb alguna dent rudimentària, ciliades. Pseudobràctees de 3.5-1.3 cm, menors que les fulles, sèssils, dentades. Bractèoles linears, vestigials de 0.5-1 × 1 mm, o absents. Flors amb pedicels de 1 mm, erecto-patents. Calze de 5-8 mm, amb el tub estriat i engruixit a la maduresa, amb pèls glandulars dispersos, i dents de 2-3.5 mm, ciliades, obertes a la maduresa. Corol·la de 12-13 mm, pilosa a la gola, de color morat porpra fosc mat amb taques blanquinoses difuminades al llavi inferior i la gola; tub de 7-10 mm amb una entalla de 2.3 mm a la base; llavi superior de 3.5-6.5 mm, enter, recte, alineat amb el tub, pilós per la cara de fora; llavi inferior de 3-5-10 mm, perpendicular al tub, amb 3 lòbuls, essent els dos laterals truncats i el central orbicular. Estams exerts, amb els filaments pilosos a la meitat inferior. Estigma bifid amb rames subiguals. Núcules de 1.7-2.3 × 1.4-1.9 mm, subtrigones o globoses. Amb la superfície rugulosa de color castany fosc.

HÀBITAT I DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA

A les valls de Ribes es troba entre a boscos humits com ara vernedes i vorades herbàcies properes 800 i 1500 m snm. A Catalunya es troba a la zona pirinenca, de la Serra Transversal i fins zones properes de la Serralada prelitoral. A la península hispànica es troba a la zona de més el Nord (Pirineus, Serralada Cantàbrica i Galícia).; i també al Sistema Central (al Nord de Madrid). Al món es troba sobre tot a Europa. També al centre d'Àsia, Nova Zelanda i alguns punts de l'Est del Canadà.

Poden acompanyar-la:

Brachypodium sylvaticum

Circaea lutetiana

Cradamine impatiens

Fragaria vesca

Geranium robertianum

Geum urbanum

Lapsana communis

Oxalis acetosella

Poa nemoralis

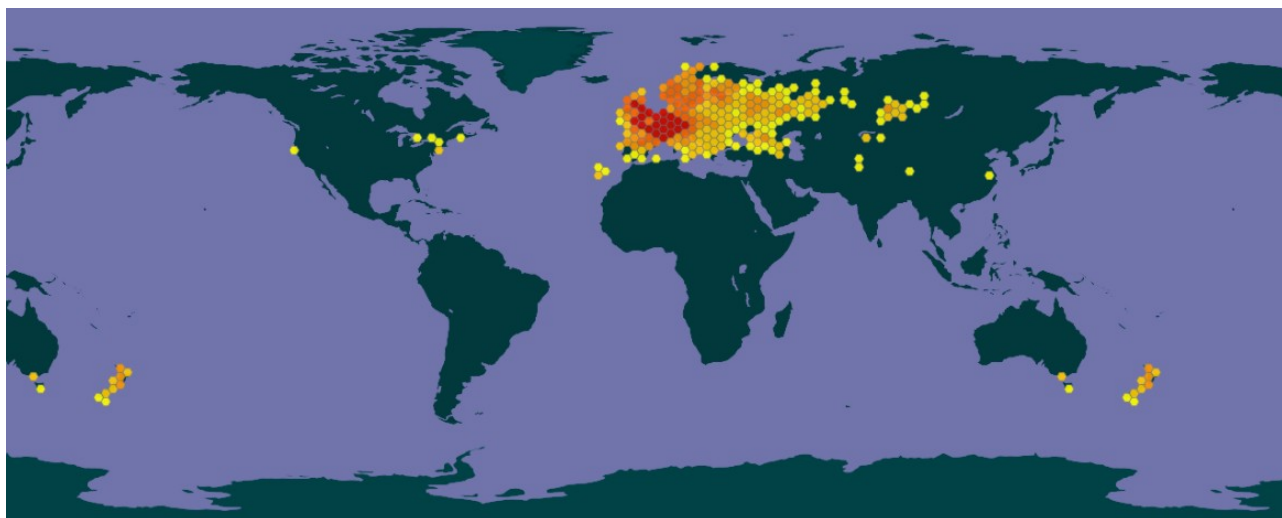
Rubus caesius

Rubus glandulosus

Scrophularia alpestris

Scrophularia nodosa

Viola sylvestris

Stachys sylvatica al món, segons GBIF.

PROPIETATS MEDICINALS

- antiespasmòdica
- antihemorràgica
- antiinflamatòria
- antioxidant
- antisèptica
- antitumoral
- astringent
- diürètica
- emmenagoga
- estimula la secreció de LH i FSH
- expectorant
- hemostàtica
- inhibeix secreció d'estrogen
- sedant
- tònica estomacal
- vomitiva
- vulnerària

USOS MEDICINALS

- amenorrea
- càncer de matriu
- càncer d'ovaris
- diarrea
- disenteria
- dismenorrea
- espasmes
- gastritis
- hemorràgies
- melsa inflamada
- obesitat
- ovari poliquístic
- picades d'insectes
- talls
- tos
- tumors uterins
- úlceres

ALTRES USOS

De la tija se'n poden extreure fibres i de la planta un tint groc. Les flors atrauen insectes beneficiosos. Les fulles cuites són comestibles.

PRINCIPIS ACTIUS DE LA STACHYS SYLVATICA

- agents tànnics
- betonica
- flavonoides
- iridoides
- oli essencial 0.001-0.007 %:
 - monoterpens no oxigenats 31-72%;
 - monoterpens oxigenats 0.1-0.5%;
 - sesquiterpens no oxigenats 18-45%;
 - sesquiterpens oxigenats 0.3-1%;
 - altres terpenoides 0.7-2.7%
 - (E)-beta-farnesè 9%
 - (E)-cariofil·lè
 - 1-heptadecà
 - alfa-amorfè
 - alfa-cadinol
 - alfa-cedrè 11%
 - alfa-copaè 6.5%
 - alfa-farnesè 3%
 - alfa-humulè 11%
 - alfa-muurole
 - alfa-pinè
 - alfa-thujè
 - aromadendrè
 - benzaldehyd 8%
 - beta-burbonè
 - beta-cariofil·lè 4-19.5%
 - beta-fel·landrè
 - beta-mircè
 - beta-pinè
 - biciclo-germacrè 6%
 - delta-3-carè 7.5%
 - delta-cadinè 13.5%
 - delta-cadinol
 - espatulenol 12.5%
 - fitol 10%
 - gamma-muurole 10-18%
 - germacrè 3%
 - germacrè-D 55%
 - heptacpsà
 - heptadecà 4%
 - linalool iso-valeriat
 - llimonè 37%
 - metil-iso-primarat
 - mintsulfur
 - n-tetracosà 7%
 - octadecanol
 - pentacosà
 - prima-7,15-dièn-3-ona 4.5% FLO
 - tau-cadinol 3.5%
 - triacontà
 - valencè
 - viridiflorol
- sesquiterpens